

Politiets møte med psykiatri i operativt arbeid

Litteraturstudie

BACHELOROPPGAVE (OPPGAVE03)

Politihøgskolen

2022

Kand.nr.: 158

Antall ord: 7470

SAMMENDRAG

Denne oppgaven vil ta for seg hvilke vurderinger politiet kan gjøre seg i møtet med utagerende psykotiske personer. Oppgaven er skrevet som en kvalitativ litteraturstudie etter IMRaD-strukturen, og problemstillingen for oppgaven er følgende: *Hva taler for og imot kommunikasjon eller maktbruk i politiets møte med utagerende psykotiske personer?*

Motivasjonen min for å skrive denne oppgaven er i stor grad erfaringer fra praksisåret, samt den store oppmerksomheten politiet har fått i sosiale medier etter håndtering av psykiatrioppdrag. Oppgaven ser kun på kommunikasjon og maktbruk. Andre faktorer som samarbeid, politiets bekledning eller patruljetype, eller utgangspunktet for oppdraget vil ikke drøftes.

I delen «resultat» vil jeg benytte eksisterende litteratur for å redegjøre for temaene psykiatrioppdrag, psykoselidelse, kommunikasjon og politiets adgang til inngrep og bruk av makt. Diskusjonen vil handle om hvilke vurderinger som kan føre til at politiet velger enten kommunikasjon eller maktbruk i møtet med utagerende psykotiske personer. Her vil jeg si noe om hvilke situasjoner og vurderinger som kan tale for og imot kommunikasjon eller makt. Blant vurderingene trekker jeg frem individets integritet og trygghetsfølelse, lovverk, politiets samfunnsoppdrag, tillit, sikkerhet, ressurser og etikk.

Teksten vil ikke ha en konklusjon, men heller en oppsummering av hvilke punkter diskusjonen har tatt for seg.

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	4
1.1 Avgrensning og oppbygning	4
2.0 METODE	7
2.1 Kvalitativ studie	7
2.2 Litteraturstudie	7
2.3 Kildekritikk	8
2.4 Forforståelse	9
3.0 RESULTAT	11
3.1 Psykiatrioppdrag.....	11
3.2 Psykoselidelser	12
3.3 Politiets adgang til inngrep og bruk av makt.....	13
3.4 Kommunikasjon	14
4.0 DISKUSJON	16
4.1 Sikkerhet og ivaretagelse av enkeltindividet.....	16
4.2 Politiets samfunnsoppdrag	17
4.3 Tillit.....	19
4.4 Verbal makt.....	20
4.5 Sinnslidende i forhold til sinnsfriske.....	21
4.6 Etske verdier.....	22
4.7 Å begrense eksponering	23
5.0 AVSLUTNING	25
6.0 LITTERATUR	27
6.1 Selvvalgt litteratur	30

1.0 INNLEDNING

Politiet møter stadig personer med psykiske lidelser i sitt arbeid, og grunnlaget for møtene er svært varierte. Spørsmålet om politiet har god nok kunnskap til å håndtere psykiatrioppdrag florerer i (sosiale) medier. Det har vært flere hendelser de siste par årene der politiet har skutt og drept psykisk syke under oppdrag. Eksempler på dette er hendelsen på Jaren i 2019, Sarpsborg i 2021 og Bislett i 2021. Disse tre hendelsene har fått mye omtalte i media, der det ytres kritikk mot politiets håndtering. I tillegg har politidistriktene meldt om en økning i antall psykiatrioppdrag de siste årene (Aarseth, 2021). Dette er faktorer som gjør emnet «psykiatri» høyst relevant for polititjenesten i dagens samfunn.

Noe jeg synes er vanskelig, er vurderinger rundt bruk av makt overfor psykisk syke. Det kan se ut til at psykisk syke oftere utsettes for de øverste maktmidlene på pyramiden, enn sinnsfriske (NOU 2017:9, s. 105). Selv om dette kan skyldes blant annet hvilke typer oppdrag som er kodet som «psykiatri», og hva slags motstand psykisk syke gjør, lurer jeg på om politiets initiale fremtreden alltid vil være av betydning for utfallet i oppdraget. I tillegg til at jeg alltid har hatt interesse for psykologi, har mine erfaringer i praksisåret gjort meg veldig nysgjerrig på politiets håndtering av og vurderinger i psykiatrioppdrag.

Problemstillingen jeg har satt for oppgaven er derfor følgende:

Hva taler for og imot kommunikasjon eller maktbruk i politiets møte med utagerende psykotiske personer?

1.1 Avgrensning og oppbygning

Arbeidet med problemstillingen var preget av den store oppmerksomheten og kritikken av politiets håndtering av psykiatrioppdrag. Kritikken dyttet meg i en retning, der jeg ønsket å skrive om møtene med psykisk syke, som på en eller annen måte fremsatte en trussel.

På grunn av oppgavens omfang anså jeg det som vanskelig å drøfte flere forskjellige typer lidelser, og jeg landet derfor på at jeg måtte forholde meg til en mer spesifikk psykisk lidelse. Valget falt på psykoselidelser. Årsaken til dette er todelt. For det første har jeg hatt møter i praksisåret med psykotiske mennesker, der jeg har følt meg inkompetent til å kommunisere godt med personene. Det er spesielt to oppdrag jeg husker svært godt, der vrangforestillinger skapte store kommunikative utfordringer for min del. Begge disse personene var aggressive da jeg møtte dem, og jeg lurer på om det hadde vært mulig for meg å roe dem ned med kommunikasjon.

Den andre faktoren som gjorde at jeg valgte psykoselidelse er at visse typer vrangforestillinger er forbundet med forhøyet risiko for aggresjon og vold, og er dessuten en gruppe psykiske lidelser politiet ofte møter (Levander, 2017). Med tanke på hvilken vinkling jeg har sett for meg, er kommunikasjon med disse menneskene et svært interessant tema.

Oppgaven min skal altså omhandle kommunikasjon og maktbruk i oppdrag med utagerende psykotiske mennesker. Utgangspunktet for oppdraget vil derfor være likegyldig. Altså vil det ikke være av betydning om oppdraget er et transportoppdrag, tvangsinnleggelse, ordensoppdrag eller trusselsituasjon. Det vil heller ikke legges noe vekt på om personen har inntatt rusmidler eller ikke, selv om rus kan være en påvirkende faktor for psykose (Levander, 2017). Fokuset vil være rettet mot sinnsstemningen til den syke, at politiet oppfatter personen som psykotisk, og den eventuelle trusselen som er, eller som kan bli fremsatt i løpet av interaksjonen.

Oppgaven vil kun ta for seg politiets interaksjon med den syke, og det vil altså ikke drøftes hvorvidt personen skulle vært tatt hånd om av helsevesenet. Det vil heller ikke bli diskutert noe om politi og helse sitt samarbeid rundt psykiatrioppdrag, eller hvorvidt helse sitt perspektiv på personen samsvarer med vår oppfattelse. Det er politiets vurdering av personen og dens sinnsstemning som vil være av betydning.

Politiets fremtoning vil drøftes i form av holdninger og kommunikative ferdigheter. Andre faktorer som uniformering og type patrulje vil ikke drøftes i denne oppgaven. Selv om dette er faktorer som kan ha potensiale til å fremme eller hemme kommunikasjonen, vil jeg ta utgangspunkt i de verbale og non-verbale kommunikasjonsformene man har mulighet til å gjøre noe med i situasjonen man står overfor der og da.

Videre i oppgaven vil jeg redegjøre for mitt valg av metode, hvordan jeg har innhentet litteratur, og egen forforståelse. Jeg vil deretter redegjøre for psykiatrioppdrag, psykoselidelse, kommunikasjon og maktbruk, før jeg går videre til å drøfte vurderinger politiet har i møtene med psykotiske personer. Diskusjonsdelen vil bygge på både litteraturen jeg presenterer i resultatdelen, men også noen erfaringer jeg har gjort meg. Avslutningsvis vil jeg oppsummere diskusjonens hovedargumenter, og vurdere hva som kan legges vekt på videre.

2.0 METODE

«En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme fram til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder» (Aubert, 1985, s. 196). Aubert sitt sitat brukes av alle, og er anerkjent som måten vi forstår metode på.

2.1 Kvalitativ studie

Barstad og Glasø (2021) beskriver to metoder brukt for bacheloroppgaven; kvalitativ og kvantitativ metode. Kvantitativ metode tar sikte på å si noe om omfanget av et fenomen, mens kvalitativ metode benyttes for å finne meninger om, tanker rundt, eller årsaker til fenomenet. Metoden for denne oppgaven er kvalitativ metode. Mitt valg av problemstilling gjør at jeg må svare utdypende om temaet. En kvantitativ metode egner seg ikke for denne problemstillingen. Tidligere kvantitative studier benyttes noe i oppgaven, blant annet for å belyse omfang av psykisk syke, maktbruk fra politiet og psykoselatert vold. Ved bruk av disse statistikkene er det likevel viktig å være kritisk, da slike statistikker kan ha flere feilkilder (Lomell, 2017, s. 29-30).

2.2 Litteraturstudie

Jeg har valgt å skrive oppgaven som en litteraturstudie. Temaene jeg skriver om er allerede forsket på, og det finnes mye litteratur om temaene. Litteraturen jeg finner på de forskjellige områdene vil kunne brukes i samspill, og på den måten diskutere min problemstilling. Derfor valgte jeg litteraturstudie, i stedet for empirisk. Jeg synes det er naturlig i denne oppgaven å dra inn noen eksempler i diskusjonen. Likevel ønsker jeg å holde oppgaven noe mer generell, og mener derfor at en litteraturstudie er bedre egnet enn erfaringsbasert oppgave.

2.3 Kildekritikk

Oppgaven krever litteratur om flere forskjellige temaer. Temaet psykiatri står sentralt i oppgaven, med psykoselidelser i spissen. I tillegg til dette temaet er kommunikasjon, og politiets adgang til maktbruk viktig. Det er viktig for oppgavens helhet å finne litteratur som omhandler alle disse temaene.

Jeg har funnet litteratur først og fremst gjennom søkesystemet «Oria». Her har jeg søkt i Politihøgskolen sitt bibliotek. For å finne relevante kilder har jeg benyttet meg av søkeord som «psykiatri», «politi og psykiatri», «kommunikasjon med psykisk syke», «psykiatri og kriminalitet», «psykose», og kombinasjoner av disse. Slike kombinasjoner har jeg også brukt til å søke på engelsk, dansk og svensk. I tillegg til dette har jeg benyttet meg av litteraturlister for tidligere eksamensbesvarelser med tilsvarende tema.

Litteratur om psykiatri og psykose som er rettet mot helse- og sosialarbeidere vil kunne bidra i min oppgave til tross for at oppgaven min omhandler politiets møter med sykdommene. Denne typen litteratur vil gi god forståelse for sykdommene, noe som er et viktig utgangspunkt for oppgaven. Dette er grunnen til at jeg har valgt boken «Psykiatriboken: Sinn – kropp – samfunn» av Skårderud m.fl. En utfordring ved å velge slik litteratur er å forstå hvor mye informasjon en skal velge å hente ut av disse. I Psykiatriboken har jeg valgt ut litteratur som sier noe om hva psykiatri og psykose er.

Videre har jeg brukt boka «Fem typer av psykiske störningar som poliser och andra inom rättsväsendet ofta möter» av Levander. Denne kilden er rettet direkte til politiets møter med psykisk syke, og var relevant for valget om å skrive om psykose heller enn andre psykiske lidelser. Selv om denne boka er vinklet mot politiet er forfatteren av boka utdannet psykiater, noe som vil kunne påvirke vinklingen av boka. På den andre siden er dette noe som gjør Levander svært egnet til å skrive om nettopp psykiatri.

En del av litteraturen er skrevet av forfattere og forskere ved Politihøgskolen. Denne litteraturen vil være mer rettet mot politiets virke og fagområder. Det vil da være basert på politiets oppfattelse av disse lidelsene i et utenfra-perspektiv. Dette kan være berikende for å forstå hvilke symptomer man skal se etter for å vurdere sinnstilstand, mens det kan være begrensende for å forstå dybden i lidelsen. En annen studie gjort direkte opp mot politiet er

studie gjort av Watson m.fl. fra 2004. Denne er knyttet direkte mot politiets oppfatninger rundt sinnslidende, og er dermed en god kilde for meg. Svakheten ved denne kilden kan dog være at den er utført på politiet i USA, som har en helt annen opplæring i Norge, i tillegg til at den er gammel.

I tillegg til disse bøkene er teksten til Ringheim om kommunikasjon med psykisk syke svært aktuell. Det meste av litteraturen jeg har valgt er vitenskapelige tekster gitt ut av anerkjente forlag og forfattere, og jeg vurderer derfor kildene som pålitelige. Et utvalg av litteraturen er subjektive tekster, og vil benyttes som et supplement til de forskningsbaserte kildene. Dette er blant annet «I morgen var jeg alltid en løve» av Lauveng, og avisartikler. Lauveng har selv tidligere hatt psykoselidelse. Da hun ble frisk utdannet hun seg til psykolog. Disse to faktorene gjør Lauveng veldig godt egnet til å skrive om temaet, og hun blir i tillegg en representativ stemme for de med psykoselidelse. Denne teksten har bidratt til å utfordre mine antakelser om psykoselidende, noe som kan berike oppgaven. Lauveng påpeker likevel selv at boken er basert på hennes egne erfaringer, og at det er mange andre oppfatninger og opplevelser av psykoselidelser.

Uavhengig av om litteraturen er forskningsbasert eller skrevet fra et subjektivt ståsted vil litteraturen være påvirket av forfatters vinkling. Ved å ta dette i betraktning kan jeg unngå å låse meg fast i én vinkling, og dermed få en bredere forståelse for temaet.

2.4 Forforståelse

Å være bevisst, og å redegjøre for egen forforståelse er viktig. Dette gjelder ikke bare i arbeidet med bacheloroppgaven, men i alt politiarbeid generelt. Forforståelsen vår farger måten vi oppfatter situasjoner, og vil derfor potensielt kunne styre utfallet i en situasjon (Barstad & Glasø, 2021, s. 107). Under arbeidet med bacheloroppgaven vil blant annet litteraturen man velger å benytte seg av, og erfaringer man har fra tidligere kunne påvirke retningen oppgaven får. Jeg vil derfor redegjøre kort for min forforståelse med hensyn til problemstillingen jeg har valgt.

Min forforståelse rundt temaet psykose springer i stor grad ut ifra egne erfaringer fra praksisåret og undervisning gitt på Politihøgskolen. Jeg tror mange anser psykoser som noe farlig. Det var også min antakelse før jeg fikk undervisning om temaet, og før jeg startet arbeidet med denne oppgaven. Jeg har nå noe større forståelse for fenomenet, og skjønner at psykoser opptrer i forskjellige form, og vil utspille seg på forskjellige måter.

I utgangspunktet har jeg en tro på at kommunikasjon alltid har en mulighet til å lede frem dersom man finner den riktige måten å kommunisere på. På den andre siden tenker jeg at visse personer faktisk kan være såpass irrasjonelle eller syke at kommunikasjon aldri vil kunne føre frem. Et spørsmål jeg stiller meg selv er derfor om det i noen tilfeller vil være umulig å løse oppdrag med kommunikasjon, eller om man da ikke har de rette ferdighetene innen kommunikasjon?

Det skal nevnes at jeg føler på manglende kunnskap om temaet. Derfor holder jeg det for mulig at en hvilken som helst person kan kommuniseres med, og at kommunikasjonens virkning baserer seg på den enkelte betjents kommunikasjonsferdigheter, og ikke minst holdninger. Det er ikke min antakelse at jeg kommer til å komme frem til en konklusjon med et entydig fasitsvar, men tanken er at oppgaven skal bidra til å sette i gang noen tankeprosesser som kan bidra i en positiv retning for en kommunikativ tilnærming i psykiatrioppdrag, og en sikkerhet rundt eventuell maktbruk. I tillegg til å gi en større generell forståelse av de psykoselidelsene politiet ofte møter.

3.0 RESULTAT

I den følgende delen vil jeg redegjøre for det jeg har funnet i litteraturen om psykiatrioppdrag, psykoselidelser, maktbruk og kommunikasjon. Når problemstillingen min legges til grunn vil det ikke være av stor betydning hvilken psykoselidelse man står overfor, men heller hvorvidt personen er kvalifisert til å opptre truende eller utagerende. Jeg vil derfor ikke redegjøre for hver enkelt kategori av psykoselidelser, men heller sammenfatte de vanligste symptomene for en person i psykose.

3.1 Psykiatrioppdrag

«Å lide betyr å kjenne smerte, enten det er mest fysisk eller psykisk» (Skårderud et al., 2018, s. 33). Psykiske lidelser blir ansett som avvik knyttet til menneskers naturlige følelsesmessige liv. Skillet mellom de naturlige og de sykelige følelsene av lidelse er i følge Skårderud (et al., 2018) både umulig å fastsette, men også flytende i tid og sted. Det er blant annet kulturelle, politiske, økonomiske og subjektive forhold som spiller inn på hva som blir ansett som avvik fra normalen.

Oppdrag der politiet møter og interagerer med psykisk syke er mange og brede i spekter. I følge NOU (2010:3, s. 291) er 3 prosent av politiets oppdrag «psykiatrioppdrag».

«Psykiatrioppdrag» brukes i politiet om oppdrag der en møter personer som avviker samfunnets normative, atferdsmessige mønstre. Eksempler på dette er transportoppdrag, ordensforstyrrelser, hjelpeoppdrag og trusselsituasjoner (Ringheim, 2012, s. 112).

Oppdragene vil kunne ha forskjellige utspring lovmessig. For transportoppdrag vil politiloven §2, nummer 5 (1995), om bistand til helsevesen være aktuell. For ordensoppdrag vil politiloven §7, om opprettholdelse av ro og orden kunne benyttes, og for hjelpeoppdrag politiloven §12; hjelp til syke. Politiet er altså pålagt å håndtere oppdrag med psykisk syke i mange tilfeller, og i tillegg til de mer spesifikke lovbestemmelsene vil politiloven §6 være gjeldende også her. Politiet kan bruke makt dersom det er nødvendig og forsvarlig, men politiet skal alltid forsøke eller vurdere det lempeligste mulige middelet (politiloven, 1995, §6). Dette beskrives videre i punkt 3.3.

3.2 Psykoselidelse

«Å være psykotisk handler om å leve i en annen og endret virkelighet» (Skårderud et al., 2018, s. 319). Psykoselidelser deles inn i flere grupper, men felles for psykoser er at virkelighetsoppfatningen avviker fra den generelle befolkningens virkelighetsoppfatning. Realiteten til en person med psykose bekreftes ikke av andre, noe som vil kunne gjøre personen desperat, ensom, frustrert eller redd (Skårderud et al., 2018).

Risan og Skoglund (2019, s. 173) nevner tre vanlige typer vrangforestillinger, mens Skårderud m.fl. (2017, s. 335) nevner fem forskjellige. Felles er at vrangforestillinger er en fordreid realitet for den som opplever dem, og er noe som alltid forekommer ved psykose (Risan & Skoglund, 2019). Både Risan og Skoglund, og Skårderud m.fl. nevner storhetsforestillinger og forfølgelsesforestillinger. En person med storhetsforestillinger anser seg selv som en særdeles viktig eller spesiell person. Forfølgelsesforestillinger, også kalt paranoia, viser til forestillinger om at noen er etter en.

I tillegg nevner Risan og Skoglund influens. En person med en slik vrangforestilling tenker at noen andre styrer deres tanker eller kropp. Skårderud m.fl. nevner vrangforestillinger om sjalusi, erotiske vrangforestillinger og hypokondre vrangforestillinger i tillegg til storhet og forfølgelse. Andre typiske symptomer for noen som lider av psykose er hallusinasjoner, atferdsavvik, usammenhengende tale og forvirring.

Symptomene som oftest forbindes med vold og aggresjon er hørselshallusinasjoner med kommanderende og kritiske stemmer, forfølgelsesforestillinger der man har en utpekt fiende, og influens (Levander, 2017). Selv om psykose i seg selv ikke er en faktor som gjør en person voldelig eller truende, er personer med blant annet psykoselidelse overrepresentert i drapssaker fra 2004-2009 (Renland, 2013). Gottlieb (2000, s. 125) skriver også at psykoselidelsen schizofreni er overrepresentert i voldssaker. Dette forklares blant annet ved forstyrrelser i virkelighetsoppfatning og følelseslivet, og hallusinasjoner som kan gi ordre om at vedkommende skal benytte vold.

Det er ikke uvanlig at personer i psykose, spesielt akutte psykoser, utsetter polititjenestepersoner for vold eller trusler (Levander, 2017). Levander (2017, kap. 7) beskriver modeller for å forutse voldsrisikoen når man står overfor en person med en psykisk

lidelse. Disse er i utgangspunktet til bruk i psykiatrien, men Levander mener disse sannsynligvis vil kunne benyttes for politiet også. En enkel modell for dette er BVC. Forenklet kan en se etter seks karakteristikk som særlig utpeker seg hos personer som har en økt voldsrisiko. Disse er forvirring, irritabilitet, høylytthet, fysiske trusler, verbale trusler og angrep på gjenstander. Dersom bare ett symptom gjør seg gjeldende bør beredskapen forhøyes. Dersom to eller flere gjør seg gjeldende beskrives personens voldsrisiko som høy, og politiet bør i slike tilfeller være svært beredt.

Det er utført en studie på amerikansk politi, for å se på hvilke holdninger politiet viser mot personer med schizofreni, kontra personer uten schizofreni, i ellers like situasjoner. Studien kom frem til at politiet anser de med schizofreni som mindre ansvarlige for sine handlinger. Politiet har mer medfølelse for de med schizofreni, men anser dem også som farligere enn de uten (Watson et al., 2004).

3.3 Politiets adgang til inngrep og bruk av makt

Politiets tjenesteutøvelse er regulert blant annet i politiloven. Politiloven §26 gir forbud mot at andre enn politiet kan opprettholde ro og orden, eller drive rettshåndhevelse på offentlig sted. Dette gir politiet det såkalte voldsmonopol – altså enerett til å bruke fysisk makt der det er nødvendig, på vegne av staten (Finstad, 2018, s. 12). Selve hjemmelen for politiets bruk av fysisk makt er gitt i politilovens §6, 4. ledd (Politiloven, 1995). Politiloven §6 er likevel også en regulering av politiets tjenestehandlinger, og sier blant annet at politiets inngrep må være forholdsmessige og eventuell maktbruk må være nødvendig og forsvarlig (Politiloven, 1995). Som forvaltere av statens voldsmonopol er det viktig at disse reguleringene er til stede.

Paragrafen kan knyttes til politiets maktpyramide, som angir en vurdering av hvor milde eller sterke midlene som benyttes er, basert på skadepotensialet (Lie & Lagestad, 2011, s. 10). Lie og Lagestad skriver at vurderingen av hvilket maktmiddel som skal brukes, vil være avhengig av juridiske, taktiske, medisinske og etiske faktorer. Fredriksen og Spurkland (2019, s. 231) skriver at politiet benytter fysisk makt som et middel for et inngrep, og at makt ikke er et inngrep i seg selv. Uansett er det et krav om at både inngrepet og maktbruken er hjemlet i lov, etter legalitetsprinsippet.

Det er spesifisert hvordan maktmidler kan benyttes i politiinstruksen §3-2, og i egne instruksjoner vedrørende bruk av gass, slagvåpen og skytevåpen. Blant annet skal politiet, dersom taktisk mulig, tilkjenne at man handler som politi, og at makt vil benyttes dersom pålegg ikke etterkommes. Politiloven §7, 1. ledd gir på sin side hjemmelen til å gripe inn i gitte situasjoner. Dette gjelder for å stanse forstyrrelser av offentlig ro og orden, for å ivareta enkeltpersoner eller allmennhetens sikkerhet, eller for å stanse eller avverge et lovbrudd (politiloven, 1995).

Politiloven §12 er også relevant vedrørende psykisk syke. Her har politiet en inngrepshjemmel overfor syke som ikke er i stand til å ta vare på seg selv (Politiloven, 1995, §12). Politiet har i disse tilfeller en plikt til å hjelpe eller sørge for hjelp til vedkommende, og dersom de kan være til fare for seg selv eller andre, kan politiet ta personen i midlertidig forvaring.

Både §§7 og 12 er aktuelle i møte med en psykisk syk person, avhengig av hvilken situasjon man står overfor. I et tilfelle der en psykisk syk person er utagerende kan inngrepet hjemles i flere av vilkårene, og maktbruk kan bli nødvendig som en vei til målet. Uansett er politiet forventet å løse oppdrag på lavest mulig taktisk nivå, og politiets eventuelle maktbruk skal vurderes som nødvendig og forsvarlig. Selve vurderingen av om maktbruk skal anvendes er en skjønnsmessig avveining, og vil være opp til den enkelte politibetjent i en gitt situasjon. Noe av grunnen til at det ikke er gitt mer spesifikke regler for bruk av makt i forarbeidene til politiloven, er at de situasjoner som politiet kan havne i er svært varierte og vanskelige å liste opp. I tillegg kan det være uhensiktsmessig at politiet føler seg handlingslammet i situasjoner hvor bruk av makt ikke er regulert direkte for den gitte situasjonen (Heivoll, 2012).

3.4 Kommunikasjon

Lund (2012) viser til at det finnes to forskjellige forståelser av begrepet kommunikasjon. Kommunikasjon kan forstås som et verktøy man kan benytte seg for å oppnå noe i en gitt situasjon. Dette kan for eksempel være å deeskalere en situasjon, eller for å overtale noen. Selv om dette kan være veldig aktuelt for politiets vedkommende, mener Lund (2012) at

kommunikasjon må forstås som en relasjonell prosess man ikke kommer utenom. I alle møter med andre mennesker vil kommunikasjon være et faktum, og vi skiller da mellom den verbale og den non-verbale kommunikasjonen. Verbal kommunikasjon knytter seg til det vi uttrykker i ord, mens den non-verbale knytter seg til det vi uttrykker utenom ordene. Dette kan være kroppsspråk, ansiktsuttrykk og tonefall (Phelps et al., 2017).

Singh og Simensen (2017) beskriver to forskjellige former for kommunikasjon i operativt politiarbeid; kommandopreget og dialogisk kommunikasjon. I en kommandopreget tilnærming vil politiet gi strenge beskjeder til publikum, og denne formen åpner for lite dialog. Denne vil normalt benyttes for å få kontroll over en situasjon. Med en dialogisk tilnærming åpner man i større grad for innspill fra publikum. Denne formen for kommunikasjon kan benyttes for eksempel for informasjonsinnhenting og tillitsbygging.

Ovenfor har jeg sagt noe om generell kommunikasjon i politiarbeid. Når det gjelder kommunikasjon med psykisk syke er det flere ting som er viktig å tenke på, og som kan gi oss en mulighet til å deeskalere eller unngå å havne i en konflikt. Blant det en bør tenke på er non-verbal kommunikasjon, da spesielt med tanke på ens egen plassering, og synlige hender. Andre momenter kan være å bruke tydelige og enkle ord, å fortelle hva du gjør og hvorfor, aktiv lytting, og trygging og relasjonsbygging. Det er også viktig å unngå å bekrefte eller avkrefte hallusinasjoner og vrangforestillinger (Levander, 2017; Ringheim, 2012).

4.0 DISKUSJON

Diskusjonen vil ta for seg hva som taler for og imot at politiet benytter kommunikasjon som et redskap i møte med psykotiske. Jeg vil også drøfte i hvilken grad maktbruk kan være nødvendig og etisk forsvarlig i situasjoner med psykotiske.

4.1 Sikkerhet og ivaretagelse av enkeltindividet

Kommunikasjon er det lempeligste «aktive» middelet politiet har å benytte seg av i følge Lie og Lagestad (2011). Politiet er både lovbundet til og forventet å løse oppdragene sine på en så skånsom måte som mulig, som ivaretar enkeltindividets rettigheter og integritet (Heivoll & Aadland, 2018, s. 128; Politiloven, 1995, §6). Samtidig er politiet forventet å løse oppdrag effektivt (Heivoll & Aadland, 2018, s. 128). For å kunne gjøre gode vurderinger i et oppdrag må en veie opp det som taler for og imot de ulike handlingsmulighetene. I møtet med en psykotisk person som fremstår truende, enten overfor seg selv eller andre, kan man grovt skille mellom to handlingsmuligheter for politiet; kommunikasjon eller makt. Selvsagt er det flere nyanser innad i dette. Spesielt da med hensyn til hvordan man velger å kommunisere eller hvilken type makt man velger å anvende.

Å ivareta den enkeltes integritet og rettigheter er et viktig poeng for politiet i oppdragsløsning, spesielt med hensyn til forventningene om en skånsom oppdragsløsning. Man kan tenke seg at en kommunikativ tilnærming sjeldent kan sies å krenke den enkeltes rettigheter eller integritet. Lauveng (2005) forteller at hun satte pris på de som evnet å snakke med henne om følelser, og at samarbeid og overtalelse fungerte langt bedre enn fysisk eller verbal makt. Dette er selvsagt en subjektiv opplevelse, og det er viktig å ta i betraktning at forskjellige individer vil kunne ha ulike oppfatninger av dette. Dette er uansett noe som taler for kommunikasjon og samarbeid med den psykotiske. Dette er også lovpålagt gjennom politiloven (1995) §6.

Paragrafens fjerde ledd åpner imidlertid for at politiet *kan* bruke makt der det er nødvendig og forsvarlig, noe en politibetjent må være klar for dersom den står i en slik situasjon. Det viser seg å være en fellesnevner for nye politibetjenter at man føler seg usikker i situasjoner der en

kan måtte komme til å bruke makt. I Geir Aas sin undersøkelse fra 2014 beskrives politihøgskolen sin undervisning slik: «Det var veldig mye bremses, veldig lite gasspedal! Du er redd for å trække til – når det er riktig.» (s. 55). Utgangspunktet er jo at man følger maktpyramiden noenlunde trinnvis dersom muligheten for dette byr seg, men dette kan vise seg vanskelig å få til i praksis. I tilfeller der politiet hurtig må få kontroll over en situasjon, kan det være at lengre forsøk på overtalelse og samarbeid må vike. Dersom det kan øke sikkerheten, er dette noe som kan tale for tidlig og effektiv maktbruk. I de tilfellene er det viktig at politibetjenten føler seg sikker i utøvelsen. Levander (2017, s. 45) skriver at dersom maktbruk må benyttes, må den være «massiv», for å raskt få kontroll. På den måten blir maktutøvelsen så skånsom som mulig. Med dette til grunn kan man tenke at dersom politibetjenten er usikker på å trække til når det er nødvendig kan det risikere å få negative konsekvenser for selve utførelsen og følgene av maktbruken.

4.2 Politiets samfunnsoppdrag

Politiet har fått mye kritikk for følgene av maktbruk på psykisk syke. Spesielt i sosiale medier settes det store spørsmålsteget til om politiet har nok kunnskap om psykiske lidelser til å håndtere disse oppdragene på best mulig måte. Publikum etterspør kommunikasjon som middel i oppdragene, men polititjenestepersoner kan oppleve kommunikasjon som vanskelig. En politibetjent gir som eksempel at hen blant annet er usikker på kommunikasjon med unge (Aas, 2014, s. 54). Selv om dette gjelder unge antar jeg utfra egen erfaring at dette også kan gjelde andre grupper. Det kan selvsagt også være utfordrende å kommunisere med sinnsfriske, men kommunikasjon med psykotiske vil kunne by på flere utfordringer enn med en sinnsfrisk. Dette handler blant annet om hvilken tilnærming en skal ha til vrangforestillinger og hallusinasjoner og viktigheten ved å holde språket overtydelig og enkelt, som beskrevet under punkt 3.4 (Ringheim, 2012). Politibetjenten i Aas sin undersøkelse (2014, s. 54) sier at hen opplever at man lærer lite om mye på politihøgskolen, og at man dermed kan føle seg usikre på mye.

Med det sagt er kunnskap om psykiske lidelser, kommunikasjon med psykisk syke og regelverk rundt hjelp til syke blant læringsmålene for generalistutdanningen på Politihøgskolen (Politihøgskolen, 2019). Det gjennomføres både undervisning og øvelser i emnene. Kunnskapen som forventes lært i løpet av utdanningen er likevel basiskunnskap, og

psykiske lidelser er ikke et stort fokusområde. Politistudenter lærer hvilke symptomer som er vanlig for de ulike lidelsene, og hvordan man skal tilnærme seg disse. Dette er noe som vil svare til oppgavene politiet har i slike oppdrag. Det kan selvsagt settes spørsmålstegn ved hvorvidt politiet har nok kunnskap til å håndtere psykisk syke, men det bør også tas med i betraktning hva politiets funksjon i samfunnet er.

Politiet skal blant annet beskytte personer, opprettholde offentlig orden og sikkerhet, og forebygge og stanse kriminalitet (politiloven, 1995, §2). I de tilfeller en psykotisk person fremsetter en trussel som går ut over enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet er det politiets oppgave å få kontroll over situasjonen før personen kan volde skade på noen. Her kan for eksempel politiet benytte seg av BVC-modellen beskrevet under punkt 3.2. Dersom voldsrisikoen vurderes som stor for personen som fremsetter trusselen, kan politiet være forut en eventuell voldshendelse. På den ene siden kan dette bidra til effektiv og sikker oppdragsløsning, der et forsøk på kommunikasjon med vedkommende som går utover sikkerheten vil reduseres. En slik trusselsituasjon kan altså tale for at makt benyttes for å minske risikoen for voldsutøvelse.

På den andre siden er BVC kun en forenklet modell, og vil umulig kunne si noe sikkert om et individ sitt handlemønster. Konsekvensene som vil inntreffe av politiets handlinger, eller mangel på handlinger, er ikke mulig å forutse. Politiet vil ofte måtte gjøre vurderinger på tynt grunnlag med knapt tidsrom. I noen av disse tilfellene vil det kunne få store negative virkninger dersom politiet bruker makt, på samme måte som det i andre tilfeller kunne gjort ved at politiet unnlater å bruke makt.

Ved å øke beredskapen kan man også øke risikoen for selvoppfyllende profeti.

Selvoppfyllende profeti handler om at den forventningen man har til en annen person blir bekreftet grunnet ens egen atferd i møtet (Larsen & Phelps, 2017, s. 55). Watson m.fl. (2004) kom frem til at polititjenestepersoner har en oppfatning om at schizofrene er farligere enn sinnsfriske. De skriver også at en slik oppfatning på den ene siden kan være negativ dersom den fører til en slik selvoppfyllende profeti. På den andre siden er politiets arbeid av en slik art at man i visse tilfeller må ha økt beredskap. I oppdrag med utagerende psykotiske må politiet foreta en avveining av fordel og ulempe med å gå ut i høy beredskap. Dette kan gjøre BVC-modellen bra på den ene siden, der politiet gjør vurderinger basert på de faktiske forholdene. På den andre siden kan den føre til en selvoppfyllende profeti. Dersom politiet

vurderer at vedkommende har forhøyet voldsrisiko, og derfor øker egen beredskap, kan dette gjøre vedkommende mer utagerende enn ellers.

4.3 Tillit

Politiet skal så langt som mulig bruke lempeligst mulig middel. Publikum vil ha forventninger til hvordan politiet bør utføre sitt arbeid, og hvilke hensyn som skal ilegges størst vekt. Det er viktig for politiet at allmennheten vurderer oppdragsløsningen som tilfredsstillende og forsvarlig. Den enkelte politibetjents oppdragsløsning kan ha stor betydning for politiets tillit (Larsson, 2010, s. 14). Dette gjelder både enkeltpersoners, og den generelle befolkningens tillit til politiet. Tillit til politiet er en svært viktig faktor for at politiets arbeid skal kunne utføres på best mulig måte (Heivoll & Aadland, 2018, s. 152; Larsson, 2017). Dette gjelder både i enkelte oppdrag og generelt politiarbeid. Å opparbeide seg tillit hos en psykotisk person i et enkelt oppdrag kan også ha virkning for senere oppdrag med samme person. Dette er noe som taler for at man bruker tid på kommunikasjon med vedkommende.

Til tross for dette bør det tas med i vurderingen at tillit kan ta lang tid å bygge opp. Det som er viktig å ta i betraktning er at kommunikasjon med en psykotisk i et oppdrag der den psykotiske er redd eller aggressiv kan være svært ressurskrevende. Det kan også etter mye kommunikasjon, likevel ende med maktbruk. Bør politiet bruke lang tid og store ressurser på å forsøke å nå frem til en person som har en annen forståelse av virkeligheten? Dersom polititjenestepersonene vurderer situasjonen dithen at lempeligere midler vil være uhensiktsmessige eller utilstrekkelige, kan politiet benytte seg av sterkere midler (politiloven, 1995, §6). Dette er noe som kan tale for at politiet benytter makt tidlig i oppdraget, dersom det kan utføres forsvarlig.

På den andre siden kan man vurdere hvorvidt benyttet tid og ressurser kan veie tyngre enn enkeltindividets følelse av trygghet og ivaretagelse. I tillegg til at lempeligere midler må ansees uhensiktsmessige eller utilstrekkelige, skal også maktbruken være nødvendig og forsvarlig, og det skal tas hensyn til enkeltindividets integritet (politiloven, 1995, §6). Lauveng (2005, s. 114) sier at maktbruken fører med seg en følelse av ydmykelse, og at til tross for at hun var psykotisk, så kjente hun på de samme følelsene som andre mennesker,

både fysisk og psykisk (s. 86-87). Slike følelser vil tære på tilliten. Dette mener jeg er et viktig element å ta med seg i oppdragene der en møter psykotiske, og er noe som taler sterkt for kommunikasjon.

Det går igjen i en undersøkelse gjort av Paulsen og Enoksen (2017) at praksisstudenter opplever bruk av makt på psykisk syke som ubehagelig, og noen mener at det blir brukt for fort eller for mye makt i møter med psykisk syke. Dog kan det tenkes at erfarne polititjenestepersoner leser situasjonen på en annen måte enn studentene, og anser maktbruken som nødvendig og legitim. Forsøk på å skape tillit gjennom kommunikasjon skal ikke gå utover sikkerheten til verken tredjeperson, politiet eller den psykotiske selv. Det er likevel da svært viktig at maktbruken begrunnes overfor den utsatte, og at polititjenestepersonene som løste oppdraget reflekterer over oppdraget i etterkant (Heivoll & Aadland, 2018, s. 95). Refleksjonen kan bidra til at polititjenestepersonen føler på en sikkerhet ved lignende oppdrag senere, gjennom at betjentene beskriver sine oppfatninger av situasjonen, og hvilke handlingsmuligheter den enkelte så under og etter situasjonen.

4.4 Verbal makt

Et annet interessant tema Lauveng (2005, s. 101-102, 113, 122) tar opp er dette med verbal tvang. Lauveng beskriver at hun misliker å bli kommandert, og står kritisk til den formen for kommunikasjon. Hun skriver at *hva* som blir gjort har mindre betydning enn *hvordan* det blir gjort. I vurderingen av kommunikasjonsform må man se an hvilken trussel man står overfor. Politiet har tilgang på flere inngripende maktmidler, og skal, dersom anledning, tydelig oppfordre om å etterkomme pålegg, og at maktmidler kan bli benyttet hvis ikke pålegget etterkommes (våpeninstruks for politiet, 2015; Politidirektoratet, 2017).

Dette kan føre til et dilemma, der man på den ene siden er lovpålagt å gi et pålegg til vedkommende. På den andre siden burde man kanskje bør prøve en annen, mildere kommunikativ tilnærming, slik Lauveng beskriver. En mulig løsning til dette kan være å tilpasse måten man gir pålegget på, og dermed gi et mildere inntrykk av pålegget. Dette er likevel ikke en fasit, og vil nok ikke vurderes mulig i alle tilfeller.

4.5 Sinnslidende i forhold til sinnsfriske

Jeg viste tidligere i diskusjonen til undersøkelse gjort av Paulsen og Enoksen (2017, s. 104). I undersøkelsen har de funnet at mange praksisstudenter opplever bruk av makt på psykisk syke som ubehagelig. Det nevnes blant annet at man i disse situasjonene står overfor en hjelpetrengende. Politiet kan i disse tilfellene stå overfor vanskelige etiske vurderinger. På en side har man en hjelpetrengende, men på en annen side har man en som har fremsatt en trussel, eller utført en kriminell handling.

Jeg hadde selv i mitt praksisår et oppdrag som gjorde at jeg følte på ubehag knyttet til maktbruken. En psykotisk kvinne hadde slått en annen person, og truet oss i patruljen med kniv da vi ankom stedet. Kvinnen var sterkt virkelighetsforvirret, og snakket usammenhengende. Kommunikasjon med kvinnen var svært vanskelig, og vi benyttet oss til slutt av pepperspray for å få kontroll på kvinnen. I tillegg til bruk av pepperspray, ble det benyttet håndjern, spyttmaske og nedleggelser. I starten oppfattet jeg henne som hissig og truende, noe som gjorde at maktbruken ikke følte ubehagelig utover det normale. Etter hvert som jeg skjønnte hvor syk kvinnen var, følte derimot maktbruken som noe utrolig ubehagelig.

Noe annet som har gjort meg mer bevisst på denne problemstillingen er en beskrivelse gjort i boken *I morgen var jeg alltid en løve*. Lauveng (2005, s. 87) forteller om en hendelse der hun hadde blitt tvangsmessig dratt inn på rommet foran mange mennesker, og etter hendelsen hadde hun følt på en ydmykelse og et svik fra de ansatte. I forbindelse med dette forklarer hun hvor lett det er for sinnsfriske å anta at sinnssyke ikke føler eller tenker på samme måte som sinnsfriske. Lauveng forklarer at sinnssyke er individer på samme måte som sinnsfriske, og at de kjenner smerte og ydmykelse på samme måte, selv om virkeligheten er forstyrret. Det virker selvsagt når man leser det Lauveng skriver, men det virket ikke så selvsagt for meg i situasjonen over. Dette kan ha med manglende kunnskap om temaet, men det er et svært viktig aspekt i møtet med psykisk syke.

Med det sagt kan en tenke seg en tilsvarende situasjon med en sinnsfrisk. Jeg vil anta at behandlingen hadde vært noenlunde lik dersom det hadde vært en sinnsfrisk. Det jeg derimot er skeptisk til er hvorvidt min samvittighet for maktbruken hadde vært like tung. Politiet kan ta i bruk makt dersom det er nødvendig og forsvarlig, noe det ville vært i begge tilfellene (med en forutsetning om at tilfellene er like med unntak av sinnstilstand). På den ene siden

har man en lik objektiv trussel, og dermed bør jo politiets oppdragsløsning være noenlunde lik i de to alternativene. På den andre siden har man en stor subjektiv forskjell, og sinnstilstanden vil likevel være en viktig faktor. Til tross for at det objektive er likt kan det være naturlig at man kjenner på et etisk dilemma i forbindelse med maktbruk på psykotiske. En psykotisk person har en annen oppfatning av virkeligheten enn den generelle befolkningen, og kan oppleve å se eller høre ting som ikke er der. Det er nærliggende å anta at en sunnsfrisk forstår realiteten i en situasjon og pålegg som blir gitt av politiet, noe som ikke nødvendigvis vil gjelde for en psykotisk. Det kan være at den psykotiske ikke klarer å oppfatte det som blir sagt, oppfatter politiet som noen andre, eller opplever at noen andre styrer ens tanker og handlinger, for å nevne noen eksempler. Dette støttes også av politiinstruksen (1990) §12-3, 2. ledd, der det står at «[a]ntatte sinnslidende skal behandles med stor varsomhet [...]». Det er altså ilagt et ekstra krav om varsomhet når en håndterer psykotiske, og dette er noe som kan tale imot maktbruk overfor psykotiske personer.

4.6 Etiske verdier

Et kjennetegn ved en etisk utfordring er at det er viktige verdier som peker mot forskjellige handlingsvalg (Paulsen, 2020, 64). To verdier jeg tenker kan være vanskelig å veie opp mot hverandre, når det gjelder maktbruk på en psykotisk er sikkerhet og omtanke – sikkerhet for enkeltperson eller allmennheten, opp mot omtanke for en hjelpetrequende.

Et dilemma som knytter seg til nettopp dette er kompleksiteten i rollen politiet vil få i disse typene oppdrag (Heivoll & Aadland, 2018, s. 163). På den ene siden er politiet den instansen som skal stanse og forfølge det straffbare, noe som vil kunne knyttes til sikkerhet. På den andre siden skal politiet ivareta og hjelpe enkeltmennesker i vanskelige situasjoner. Dette kan knyttes til omtanke. På den ene siden kan en tenke at sikkerhet vil tale for bruk av makt, ved at en tar kontroll tidlig i en situasjon og unngår farepotensiale. Omtanke kan da kobles til kommunikasjon ved at en tar hensyn til den psykotiske.

I noen situasjoner vil det likevel kunne argumenteres for at disse verdiene peker i retning av samme handlemåte. Lauveng (2005) beskriver flere episoder med selvskading, der hun blant annet benyttet seg av knust glass for å kutte dype sår i armene sine. Dersom en står midt oppi

et slikt tilfelle kan det neppe argumenteres for at politiet handler omtenksomt ved å la vedkommende fortsette å kutte seg, heller enn å gripe inn fysisk. I tillegg vil sikkerheten til den psykotiske være redusert så lenge personen får mulighet til å kutte seg. I dette tilfellet kan altså begge verdiene peke i retning av fysisk inngripen.

På samme måte kan begge verdiene i et annet tilfelle kunne tale for kommunikasjon. Igjen finner vi et godt eksempel fra Lauveng (2005, s. 100-102). Lauveng forteller om en dag hun nektet å ta medisinene sine, og opplevde verbal tvang fra den ene ansatte på institusjonen. Dersom hun nektet å ta dem ville de bruke tvang. Det kom en annen behandler til som hadde bygget opp en god relasjon til Lauveng, og som benyttet seg av en rolig, samarbeidende form for kommunikasjon. Omtanke for å verne den hjelpetrengende mot maktbruk peker i retning av kommunikasjon. Sikkerheten til både den hjelpetrengende og de ansatte ivaretas langt bedre ved at medisinene ble tatt frivillig. På denne måten unngår man et «basketak» for å oppnå det man skal. Dermed kan man si at begge verdiene i dette tilfellet peker mot kommunikasjon. Til tross for at dette er eksempler fra et helseperspektiv, vil det kunne være overførbart til politiets virke og fagområde. Det er altså situasjonsbestemt hvilken retning de forskjellige verdiene peker i slike oppdrag, og må derfor vurderes fortløpende.

4.7 Å begrense eksponering

Et annet dilemma jeg har merket meg i løpet av praksisåret er hvordan vi som politi kan prøve å ivareta kravet rundt eksponering i oppdrag med psykotiske. Min opplevelse av dette er at psykotiske ikke har rasjonelle vurderinger vedrørende egen eksponering, og ofte vil reagere sterkt om vi forsøker å føre dem unna folkemengder. Her opplever jeg en konflikt i hensynene. På den ene siden har man et hensyn om at bruk av makt skal være nødvendig. Selv om det å ta tak i noen sin arm for å lede dem et annet sted ikke er et veldig inngripende maktmiddel, er det fortsatt et maktmiddel av fysisk art, og skal derfor forsøkes unngått om mulig, og vurderes som nødvendig dersom en utfører maktbruken. I tillegg har jeg selv erfart at fysisk kontakt med psykotiske kan eskalere konflikten betraktelig. Dette taler imot at maktbruk skal benyttes i disse tilfellene.

På den andre siden er det et krav om at politiet skal ivareta enkeltmenneskers integritet, blant annet ved å begrense eksponeringen av personene (politiloven, 1995, §6). I tillegg er personer med psykoselidelser allerede en stigmatisert gruppe, noe som en kan tenke seg taler for at disse bør skjermes i enda større grad. Det gjør det vanskelig å vurdere hvorvidt man skal ta fysisk tak i personen for å lede den vekk. Selv om dette kan eskalere situasjonen, er i det minste personen trukket vekk fra offentlig eksponering, og kan på en side sies å tale for denne maktbruken. Lauveng (2005) forteller om et møte med politiet, der politiet ledet henne vekk fra offentligheten for å skjerme henne. Hun forklarer at faste, trygge hender er bra, og at hun satte pris på å bli ledet vekk. Det taler for å lede personen bort.

På den andre siden kan det også bidra til mer stigma at politiet fysisk tar tak i en psykotisk for å lede den unna, og på den måten vil den begrensede eksponeringen kanskje være forgyves. Igjen beror det i følge Lauveng mye på hvordan det utføres, heller enn om man tar tak i personen. Blant annet er det viktig at hva som gjøres forklares for den syke (Lauveng, 2005, s. 116-119; Ringheim, 2012, s. 129). Lauveng fortalte at selv om mange av ordene forsvant, så var de ordene og måten ordene ble sagt på viktige. Det hun fikk med seg var viktig for henne i situasjonen. Ringheim skriver at å forklare hva som gjøres er ett av midlene en kan benytte seg av i kommunikasjon med psykisk syke, for å unngå konflikt.

5.0 AVSLUTNING

Oppgavens problemstilling søkte å belyse hva som taler for og imot kommunikasjon eller maktbruk i oppdrag der politiet møter utagerende personer i psykose. Noen av faktorene som peker for en kommunikatív tilnærming kan være at tillit er en svært viktig faktor i politiets arbeid, at politiet skal benytte lempeligst mulig middel, og at politiet skal ivareta enkeltmenneskets integritet. Kommunikasjon er skånsomt for alle parter, både den psykotiske, tredjeperson og politiet selv. I tillegg kan psykotiske ha vrangforestillinger som gjør at de ser politiet som en større trussel enn sinnsfriske gjør. Dette kan føre til at situasjonen eskalerer brått ved fysisk kontakt. Eventuell fysisk makt kan også være en etisk påkjenning for polititjenestepersonen.

Det som derimot taler for en tilnærming der fysisk makt benyttes kan være at politiet er nødt til å få raskt kontroll på vedkommende. Dette kan være fordi personen truer liv eller helse for seg selv eller andre. Å bygge tilliten til en psykotisk kan være svært tid- og ressurskrevende, og politiets primæroppgave i samfunnet er å sørge for sikkerhet, og stanse og forfølge det straffbare. Dette er noe som også kan tale imot kommunikasjon som eneste middel.

I den utstrekning det er mulig bør og skal politiet benytte seg av kommunikasjon, men vi har også sett situasjoner der maktbruk kan være nødvendig, og det er i disse situasjonene avgjørende å være sikker og bestemt på maktbruken. Levander (2017, s. 45) støtter opp denne påstanden ved å skrive at makten som benyttes må være massiv om den først må benyttes. I tillegg siterer Aas (2014, s. 57) en politibetjent som mener at en viktig del av denne handlekraften handler om kunnskap. Vurderingene om en skal benytte kommunikasjon eller maktbruk ser vi er svært situasjonsbestemt, men kommunikasjon er grunnlaget for politiets samhandling med publikum (Singh & Simensen, 2017, s. 154), og bør være noe en forsøker å benytte seg av fortløpende i oppdragsløsningene. Dette gjelder også under eventuell maktbruk, der det er viktig å forklare hva som gjøres, og hva som vil skje videre, for å trygge personen som utsettes for maktbruken. Dette er et av prinsippene Ringheim (2012) lister opp under «kommunikasjon med psykisk syke».

Det er flere debatter rundt politiet og psykiatrioppdrag. Blant annet samarbeid, om politiets oppgave ved psykisk sykdom og om politiet har nok kunnskap i disse oppdragene. Med tanke på kritikkens vinkling og omfang vedrørende politiets oppdragsløsning med psykisk syke kan

det tenkes at det fremover kan fokuseres på hvorvidt politiet egentlig har nok kunnskap i slike oppdrag. Eventuelt da også hvilke grep som kan iverksettes for å gjøre politiet enda bedre stilt og forberedt i situasjoner der psykisk syke fremstår truende. Dette vil kunne bidra til at politiets kunnskapsbaserte arbeid styrkes, samtidig som det vil kunne bidra til økt tillit fra befolkningen.

6.0 LITTERATUR

- Aarseth, O. (2021, 30. mars). Markant økning i psykiatrioppdrag. *Politiforum*.
<https://www.politiforum.no/psykiatri-psykiatrioppdrag/markant-okning-i-psykiatrioppdrag/212372>
- Aas, G. (2014). *Politiutøveres syn på politiutdanningen: Kvalitetsundersøkelsen 2014* (PHS Forskning 2014:2). Politihøgskolen.
- Aubert, V. (1985). *Det skjulte samfunn*. Universitetsforlaget.
- Barstad, H. N. & Glasø, K. H. (2021). *Kunnskapsbasert politiarbeid: Teori og praksis*. Gyldendal.
- Finstad, L. (2018). *Hva er politi*. Universitetsforlaget.
- Fredriksen, S. & Spurkland, K. (2019). *Ordensjuss* (2. utg.). Gyldendal.
- Gottlieb, P. (2000). Psykisk sykdom og kriminalitet. I P. M.-Jørgensen & T. G. Bolwig (Red.), *Ret og tvang i psykiatrien*. (s. 105-129). Munksgaard.
- Heivoll, G. (2012). Politiets bruk av makt – et spørsmål om skjønn. I P. Lagestad (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering: Publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv*. (s. 207-231). Gyldendal akademisk.
- Heivoll, G. & Aadland, E. (2018). *Profesjonsetikk for politiet*. Samlaget Oslo.
- Larsen, N. M. L. & Phelps, J. M. (2017). Sosial kognisjon. I J. M. Phelps, N. M. Larsen & M. Singh (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt politiarbeid: Sosialpsykologiske perspektiver*. (s. 40-70). Universitetsforlaget.
- Larsson, P. (2010). Tillit til politiet: Fra nærhet til forhandlet legitimitet. I S. R. Runhovde (Red.), *Tillit til politiet* (PHS Forskning 2010:4). (s. 7-19). Politihøgskolen.

- Lauveng, A. (2005). *I morgen var jeg alltid en løve*. Cappelen.
- Levander, S. (2017). *Fem typer av psykiske störningar som poliser och andra inom rättsväsendet ofta möter: Kunskapsbaserade råd om bedömning och bemötande*. Malmö högskola.
- Lie, A. L. & Lagestad, P. (2011). *Arrestasjonsteknikk*. Gyldendal akademisk.
- Lomell, H. M. (2017). Kriminalstatistikk. I H. M. Lomell & M.-L. Skilbrei (Red.), *Kriminologi*. (s. 29-54). Universitetsforlaget.
- Lund, T. L. (2012). Kommunikasjon som en relasjonell prosess. I P. Lagestad (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering: Publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv*. (s. 263-275). Gyldendal akademisk.
- NOU 2010:3. (2010). *Drap i Norge i perioden 2004-2009*. Helse- og omsorgsdepartementet.
- NOU 2017:9. (2017). *Politi og bevæpning: Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Paulsen, J. E. (2020). Verdibasert refleksjon i planlegging og erfaringslæring. *Nordic Journal of Studies in Policing*, 7(1), 61-76. <https://doi.org/10.18261/issn.2703-7045-2020-05>
- Paulsen, J. E. & Enoksen, L. M. (2017). Hvilke moralske utfordringer opplever norske politistudenter i praksisåret? *Etikk i praksis - Nordic Journal of Applied Ethics*, 11(2), 95-110. <https://doi.org/10.5324/eip.v11i2.1986>
- Phelps, J., Carlquist, E. & Gillespie, A. (2017). Hva er kommunikasjon? I J. M. Phelps, N. M. Larsen & M. Singh (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt politiarbeid: Sosialpsykologiske perspektiver*. (s. 113-131). Universitetsforlaget.
- Politidirektoratet. (2017). *Instruks om bruk av enkelte typer maktmidler i politiet*. (2017/010) [Rundskriv]. Politidirektoratet.

- Politi­høgskolen. (2019). *Rammeplan for Bachelor – politiutdanning*. Politi­høgskolen.
<https://www.politihogskolen.no/globalassets/for-studenter/regelverk-og-innholdet-i-bachelor/rammeplan-og-programplaner/rammeplan-bachelor-politiutdanning-2019.pdf>
- Politiinstruksen. (1990). *Alminnelig tjenesteinstruks for politiet*. (FOR-1990-06-22-3963). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/1990-06-22-3963?q=politiinstruksen>
- Politi­loven. (1995). *Lov om politiet* (LOV-1995-08-04-53). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-04-53>
- Renland, A. (2013). Rus, psykiatri og kriminalitet. *Rus & samfunn*, 7(1), 6-7.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1501-5580-2013-01-03>
- Ringheim, H. K. (2012). Kommunikasjon med psykisk syke. I P. Lagestad (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering: Publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv*. (s. 112-138). Gyldendal akademisk.
- Singh, M. & Simensen, T. K. (2017). Kommunikasjon i politioppdrag. I J. M. Phelps, N. M. Larsen & M. Singh (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt politiarbeid: Sosialpsykologiske perspektiver*. (s. 153-178). Universitetsforlaget.
- Skårderud, F., Haugsgjerd, S. & Stänicke, E. (2018). *Psykiatriboken: Sinn – kropp – samfunn* (2.utg.). Gyldendal.
- Våpeninstruks for politiet. (2015). *Våpeninstruks for politiet*. (FOR-2015-07-02-1088). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2015-07-02-1088?q=v%C3%A5peninstruksen>
- Watson, A. C., Corrigan, P. W. & Ottati, V. (2004). Police Officers' Attitudes Toward and Decisions About Persons With Mental Illness. *Psychiatric Services*, 55(1), 49-53.
<https://doi.org/10.1176/appi.ps.55.1.49>

6.1 Selvvalgt litteratur

- Aas, G. (2014). *Politiutøveres syn på politiutdanningen: Kvalitetsundersøkelsen 2014*. Politihøgskolen. (s. 19-78) (60s)
- Aubert, V. (1985). *Det skjulte samfunn*. Universitetsforlaget. (s. 192) (1s)
- Gottlieb, P. (2000). Psykisk sykdom og kriminalitet. I P. M.-Jørgensen & T. G. Bolwig (Red.), *Ret og tvang i psykiatrien*. (s. 105-129). Munksgaard. (s. 123-129) (7s)
- Heivoll, G. (2012). Politiets bruk av makt – et spørsmål om skjønn. I P. Lagestad (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering: Publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv*. (s. 207-231). Gyldendal akademisk. (s. 207-231) (25s)
- Heivoll, G. & Aadland, E. (2018). *Profesjonsetikk for politiet*. Samlaget Oslo. (s. 139-194) (56s)
- Larsson, P. (2010). Tillit til politiet: Fra nærhet til forhandlet legitimitet. I S. R. Runhovde (Red.), *Tillit til politiet* (PHS Forskning 2010:4). (s. 7-19). Politihøgskolen. (s.13-18) (6s)
- Lauveng, A. (2005). *I morgen var jeg alltid en løve*. Cappelen. (s. 13-144) (132s)
- Levander, S. (2017). *Fem typer av psykiske störningar som poliser och andra inom rättsväsendet ofta möter: Kunskapsbaserade råd om bedömning och bemötande*. Malmö högskola. (s. 9-65 & 75-80) (63s)
- NOU 2010:3. (2010). *Drap i Norge i perioden 2004-2009*. Helse- og omsorgsdepartementet. (s. 291) (1s)
- NOU 2017:9. (2017). *Politi og bevæpning: Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet*. Justis- og beredskapsdepartementet. (s. 101-105) (5s)

Paulsen, J. E. (2020). Verdibasert refleksjon i planlegging og erfaringslæring. *Nordic Journal of Studies in Policing*, 7(1), 61-76. <https://doi.org/10.18261/issn.2703-7045-2020-05> (s. 61-69) (9s)

Paulsen, J. E. & Enoksen, L. M. (2017). Hvilke moralske utfordringer opplever norske politistudenter i praksisåret? *Etikk i praksis - Nordic Journal of Applied Ethics*, 11(2), 95-110. <https://doi.org/10.5324/eip.v11i2.1986> (s. 97-104) (8s)

Renland, A. (2013). Rus, psykiatri og kriminalitet. *Rus & samfunn*, 7(1), 6-7. <https://doi.org/10.18261/ISSN1501-5580-2013-01-03> (s. 6-7) (2s)

Skårderud, F., Haugsgjerd, S. & Stänicke, E. (2018). *Psykiatriboken: Sinn – kropp – samfunn* (2.utg.). Gyldendal. (s. 31-51, 319-327, 330-339) (40s)

Watson, A. C., Corrigan, P. W. & Ottati, V. (2004). Police Officers' Attitudes Toward and Decisions About Persons With Mental Illness. *Psychiatric Services*, 55(1), 49-53. <https://doi.org/10.1176/appi.ps.55.1.49> (s. 49-53) (5s)

Antall sider: 420